

האוניברסיטה העברית בירושלים

ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד

תוכנית המוסמך בגיל הרך ע"ש ד"ר יוסף י. שוורץ

הקשר בין לחץ אימהי ותוקפנות ילדים בגיל הרך

במסגרת הקורס: בעיות התנהגות בגיל הרך

תשע"ח 2018

תוכן עניינים

X.....	1. תקציר.....
X.....	2. מבוא.....
X.....	3. שיטה.....
X.....	4. תוצאות.....
X-X.....	5. דיון.....
X-X.....	6. ביבליוגרפיה.....
X.....	7. נספחים.....

השאלה העומדת במרכז מחקר זה הינה – האם קיים קשר בין לחץ אימהי לבין תוקפנות ילדים?

מבוא

מחקרים קודמים רבים מעלים כי קיים קשר בין לחץ הורי לבין תוקפנות ילדים (Mackler, Kelleher, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2015). ממצאי מחקרים מעלים כי ילדים להורים אשר נוטים לסבול מרמות גבוהות של לחץ נוטים להתאפיין ברמה גבוהה יחסית של תוקפנות. למשל, במחקר שערכו ניס גרין ובקר (Neece, Green, & Baker, 2012) נמצא כי קיים קשר חיובי בין רמת הלחץ של הורים לבין הפרעות התנהגות בקרב ילדים בגיל 3 עד 9. כמו כן, במחקר אחר שערכו מקלר ועמיתיו (Mackler, et al., 2015) נמצא כי קיים קשר חיובי מובהק בין רמת לחץ הורי לבין מוחצנות, תוקפנות ואגרסיביות ילדים בגילאי 4 עד 10.

בעוד שמחקרים קודמים כבר ביססו את הקשר בין לחץ מצד ההורים לבין תוקפנות רבה יותר בקרב ילדים (Neece, Green, & Baker, 2012), יש להדגיש כי מחקרים מעטים בלבד התמקדו בילדים בגיל הרך (3-6 שנים). בנוסף, מחקרים אמפיריים קודמים עד כה לא בחנו האם הקשר בין לחץ הורי לבין תוקפנות ילדים בא לידי ביטוי באופן חזק כאשר מדובר בילדים בניים בהשוואה לבנות, וכן, בקרב ילדים בגילאי 3 עד 4.5 בהשוואה לילדים בגילאי 4.5 עד 6. במסגרת המחקר הנוכחי נבקש להשלים חלק זה בספרות המחקרית. לבחינת סוגיה זו ישנה חשיבות. ממצאי המחקר הנוכחי יסייעו להפנות זרקור כלפי האפקט השלילי של לחץ אימהות על תוקפנות ילדיהן המצויים בגיל הרך. על הורים, כמו גם, קובעי מדיניות ומקבלי החלטות במשרד החינוך והרווחה יהיה להפנות תשומת לב לממצאי המחקר כאמצעי להפחית התפתחות לקויה ובעיות התנהגות בקרב ילדים. על מנת לבחון את השערת המחקר הנוכחי נדגמו 67 אימהות לילדים בגיל הרך (3-6) באמצעות דגימת נוחות (הפצת שאלונים אינטרנטיים ברשת פייסבוק). המשתתפים מילאו שאלון דיווח עצמי קצר בנושא לחץ אימהי ותוקפנות ילדים. ניתוח הנתונים נערך באמצעות מבחן פירסון.

סקירת ספרות

לחץ הורי – הגדרה וחשיבות

לאורך העשורים האחרונים, גוף רחב של ספרות התרכז בגורמים המנבאים ובהשלכות של לחץ הורי, הן על הוריהם של ילדים והן על התפתחותם של ילדים בעתיד (McMahon (Baquedano et al., 2011; & Meins, 2012). בעוד שמחקרים רבים אשר נערכו עד כה בחנו את ההשלכות של לחץ הורי, חשוב לציין כי עד כה לא קיים קונצנזוס בין חוקרים בכל הנוגע לאופן ההגדרה של מונח זה. מספר חוקרים גורסים כי לחץ הורי לאו דווקא מתייחס לסוג או מספר האירועים המלחיצים האובייקטיביים עימם ההורה מתמודד, אלא על תחושותיו הסובייקטיביות. חוקרים אלו מגדירים לחץ הורי תוך התייחסות למידה בה הורים חווים באופן עקבי קשיים בגידול ילדיהם (למשל – התמודדות מול ילד "קשה"), הקשר בינם לבין ילדיהם, כמו גם, בינם לבין עצמם כהורים (Deater & Deckard, 2005). הגדרה אחרת מציעה כי לחץ הורי בא לידי ביטוי בתקופת ההיריון של האם או לאחריה. לחץ מסוג זה עשוי לנבוע מעומס, קשיים ואירועי חיים יום-יומיים לא רצויים ומתמשכים, או קשיים הקשורים לסביבה החברתית והפיזית של הפרט (Deater & Deckard, 2005). זאת ועוד, חוקרים אחרים גורסים כי לחץ הורי מתרחש במצבים בהם ההורים חשים כי אין באמצעותם די משאבים לעמוד בפני המשימות הקשורות לגידול הילד. לפיכך, התגובה הפסיכולוגית המתעוררת בקרב הורים בעקבות הפער בין משאביהם האישיים לבין המשימות התובעניות הקשורות לחיי היום יום וגידול הילדים הינו הבסיס העומד מאחורי המושג "לחץ הורי" (Mackler et al., 2015). במחקר זה נאמץ את ההגדרה שמתייחס ללחץ הורי כמי שנובע מתחושות של הורים כי אין בידם די משאבים לעמוד בפני המשימות הקשורות לגידול הילד (Mackler et al., 2015).

בעוד שלא קיים קונצנזוס חד משמעי בין חוקרים בכל הנוגע להגדרה של לחץ הורי, קיימת הסכמה חד משמעית לפיה ללחץ מסוג זה קיימות השלכות שליליות חמורות, הן על ילדים והן על הוריהם. בהקשר זה, מחקרים קודמים רבים מעידים כי ללחץ הורי קיימות השלכות שליליות חמורות על התנהגות ילדים, וכן, התפתחותם הפיזיולוגית וקוגניטיבית (McMahon & Meins, 2012). מחקרים מעלים כי לחץ הורי קשור לסגנונות הורות לא אפקטיביים, כגון סגנון הורות רודני (הורות שתלטנית והצבת גבולות נוקשים לילד) ומתירני (היעדר גבולות ברורים בגידול הילד). סגנונות אלו קשורים לשורה ארוכה של התנהגויות שליליות בקרב ילדים, כגון – נטייה למעורבות בהתנהגויות מסוכנות, התמכרות לאלכוהול וסמים, הפקרות מינית, מעורבות בפשיעה, הפרעות התנהגות, נשירה